

TERÜLETI KÜLÖNBSÉGEK ALAKULÁSÁNAK VIZSGÁLATA A PILISVÖRÖSVÁRI JÁRÁSBAN

Fabi Alexandra Zita – Szűcs Antónia

Összefoglalás

A társadalmi és gazdasági fejlettség térbeli különbségeinek elemzése már évtizedek óta a társadalomtudományok és a politika érdeklődésének kiemelt pozíciójában áll. Az elmúlt években Magyarországon is elterjedtek az ilyen jellegű kutatások. A különböző szintű fejlettség egy bizonyos határig nem okoz problémát, de egy bizonyos érték felett már nagyobb figyelmet kell neki szentelni. A fejlettségi színvonal érzékeltetésére használt mutatók köre igen széles skálán mozog. A számos mutató közül kistérségi, illetve járási szinten gazdasági és társadalmi mutatókra vonatkozó komplex fejlettségi vizsgálat a legalkalmasabb.

Kulcsszavak: *Pilisvörösvári járás, komplex fejlettségi mutató, vidékfejlesztés*

JEL: R10

An examination of regional disparities in Pilisvörösvár District

Abstract

The analysis of spatial differences in social and economic development has been in the forefront of the interest of social sciences and politics for decades. In recent years, such research has spread to Hungary. The level of development at different levels does not pose a problem to a certain extent, but above a certain value it has to pay more attention to it. The range of indicators used to describe the level of development moves on a very wide scale. From a variety of indicators, complex developmental surveys on the economic and social indicators at the microregional or district level are the most appropriate.

Keywords: *Pilisvörösvár District, complex development index, rural development*

MARK: R10

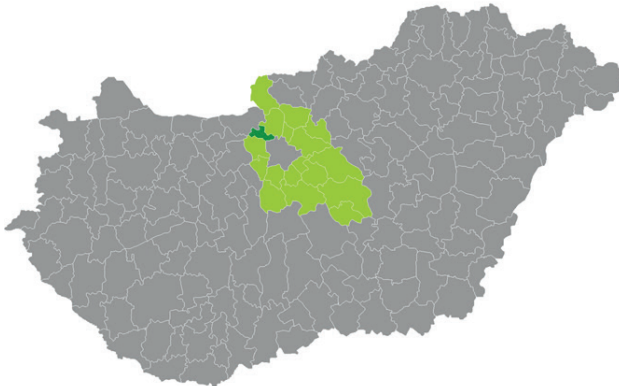
Bevezetés

A társadalmi és gazdasági fejlettség térbeli különbségeinek elemzése már évtizedek óta a társadalomtudományok és a politika érdeklődésének központjában van. Az elmúlt években Magyarországon is elterjedtek az ilyen jellegű kutatások. A fejlettségi színvonal érzékeltetésére használt mutatók köre igen széles skálán mozog. A sok mutató közül kistérségi, illetve járási szinten a gazdasági és társadalmi mutatókra vonatkozó komplex fejlettségi vizsgálat a legalkalmasabb.

Tanulmányunk a Pilisvörösvári járás területi különbségeinek vizsgálatát célozza meg a 2010 és 2014-es évekre vonatkozóan, KSH-adatokra támaszkodva. A területi különbségek méréséhez komplex fejlettségi mutatószámot alkalmaztunk. Az idősoros vizsgálat elemzéséhez a Kormány 290/2014. (XI.26.) Korm. rendeletében megadott 1. mellékletet használtuk fel. Ebben 4 mutatócsalád, összesen 24 mutató található. Esetünkben 13 mutató állt rendelkezésre az általunk vizsgált évek tekintetében.

Anyag és módszer

A vizsgált terület, a Pilisvörösvári járás Pest megyéhez, azon belül a Pilisvörösvári kistérséghez tartozik, székhelye Pilisvörösvár (1. ábra). A Pilisvörösvári járás a 2013-ban újonnan létrehozott járások közé tartozik, a járások 1983-as megszüntetése előtt nem létezett, Pilisvörösvár korábban soha nem töltött be járási székhely szerepet.

1. ábra: A Pilisvörösvári járás elhelyezkedése a Pest megyei térségben

Forrás: INTERNET 1

KSH-adatok alapján területe 130,81 km², népessége 54 701 fő, népsűrűsége pedig 418 fő/km² a 2015. évben. A vizsgált járáshoz két város (Pilisvörösvár és Piliscsaba) és 7 község tartozik (INTERNET 2). Települései: Pilisvörösvár, Piliscsaba, Solymár, Pilisborosjenő, Pilisjászfalu, Pilisszántó, Pilisszentiván, Tinnye, Üröm.

Az idősoros vizsgálat elemzéséhez a Kormány 290/2014. (XI.26.) Korm. rendelete a kedvezményezett járások besorolásáról 1. számú mellékletét használtuk fel. A melléklet a térségek társadalmi-gazdasági és infrastrukturális fejlettségét mérő komplex mutató kiszámításánál használt adatok körét és a számítás módszertanát tartalmazza.

A Pilisvörösvári járás településeire vonatkozó adatokat, melyek a mutatók összeállításához szükségesek, a Központi Statisztikai Hivatal (KSH) adatbázisából kerestük ki. A hiányzó adatok elérése érdekében a Központi Statisztikai Hivatal dolgozóit is megkerestük, de számos adat csak megyei szinten van meg nekik, illetve voltak olyan adatok, amelyeket fizetés ellenében lehetett volna elérni. Mivel voltak olyan adatok, melyek nem álltak rendelkezésre, vagy csak bizonyos években voltak elérhetőek, így a Pilisvörösvári járás idősoros vizsgálatát 13 rendelkezésre álló mutató alapján végeztük el. A vizsgálati időszak kijelölésénél figyelembe kellett tehát vennünk a megszerezhető adatok körét. Mivel a tanulmány készítésekor a KSH településszintű utolsó évi adatai a 2014. évre vonatkoztak, így a 2010–2014-es periódus mellett döntöttünk.

Az egyes települések fejlettségének meghatározásához az alábbi képlet segítségével Molnár (2001) alapján egy skálaösszehasonlító transzformációt végeztünk a 13 változó összehasonlíthatóvá tételéhez:

Az egyenletben:

$$KFM = \frac{X_{min} - X_i}{T_x} * 100$$

KFM = az adott település komplex fejlettségi mutatója; X_i = az x változó értéke az adott településen; X_{min} = az x változó minimális értéke a települések között; T_x = az x változó terjedelme.

Ezek a mutatók pozitív hatással vannak a települések fejlődésére, de vannak olyan mutatók (pl.: halálozási ráta, tartósan nyilvántartott álláskeresők száma), amelyek negatív irányba húzzák a fejlettség szintjét. Ezen mutatók kiszámításához egy módosított képletet kellett használnunk:

$$KFM = \frac{X_{max} - X_i}{Tx} * 100$$

Ezzel az eljárással azonos mérőskálára került minden változó, így lehetővé vált az átlagolás és összehasonlítás. Az alapindikátorok kiszámítása után a négy csoportindikátort is ki kellett számítani, majd az egyes járások komplex mutatóinak megismeréséhez a csoportindikátorok átlagolását kellett elvégezni.

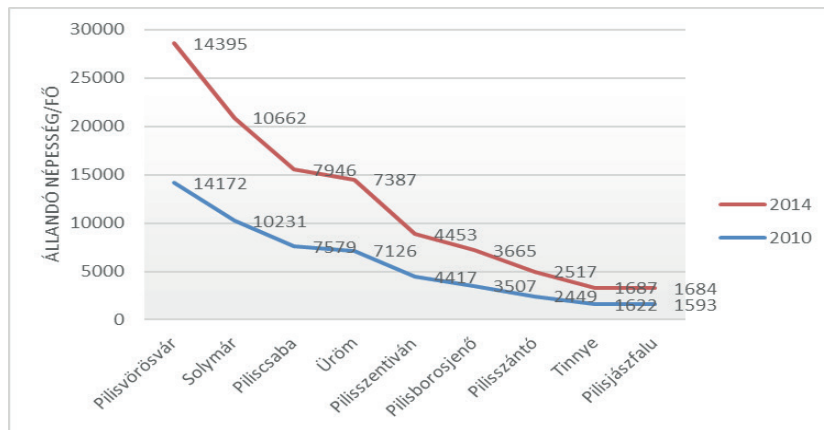
Az így létrejött komplex fejlettségi mutatókat kiszámítottuk a Pilisvörösvári járás mind a 9 településére, majd ezeket sorrendbe téve kaptuk meg a 2010-es és a 2014-es évre a települések eltérő fejlettségi állapotát. A mutatók értéke 0-100 közé esik, és a 100-hoz közeli érték magas fejlettségi szintet mutat az adott időpontban.

A térinformatikai vizsgálatához ezen mutatókat további csoportokra bontottuk. A járás településeinek vizsgált statisztikai adatait és az azokból származtatott komplex fejlettségi mutatószámot tartalmazó Excel táblázatot ArcMap 10.1 szoftverrel kapcsoltuk a települések közigazgatási területét tartalmazó vektoros térképi adatbázishoz. A szoftver segítségével a mennyiségi értékek alapján felületkartogram (Graduated colors) típusú tematikus térképeket készítettünk, melyek elkészítésénél a vizsgált adat szélsőértékeit figyelembe véve az egyenlő intervallum módszere segítségével határoztuk meg az osztályok számát és az osztályok terjedelmét.

Eredmények

A társadalom és a demográfiai helyzet mutatói

A népességszám változásában a 2010–2014-es időszakra vonatkozóan alapjában véve pozitív tendenciát mutat az eredmény, mivel mindegyik településnél a bekövetkezett változás felfelé ível (2. ábra). A legmagasabb értéket Solymár adja, míg a legalacsonyabbat Pilisszentiván. Solymárt Budapest II. és III. kerülete is határolja, így közkedvelt lakóhely a Budapesten dolgozó lakosok számára. Jól megközelíthető autóval, valamint BKV-járatokkal és a Volánbusz járataival is. Pilisszentiván, ami a legalacsonyabb értéket mutatja, gyakorlatilag Pilisvörösvárral összeépül, és Solymár közvetlen szomszédságában van, alacsony növekedést mutat. Megközelítése csak Volánbusz-járatokkal lehetséges.

2. ábra: Állandó népesség változása 2010–2014

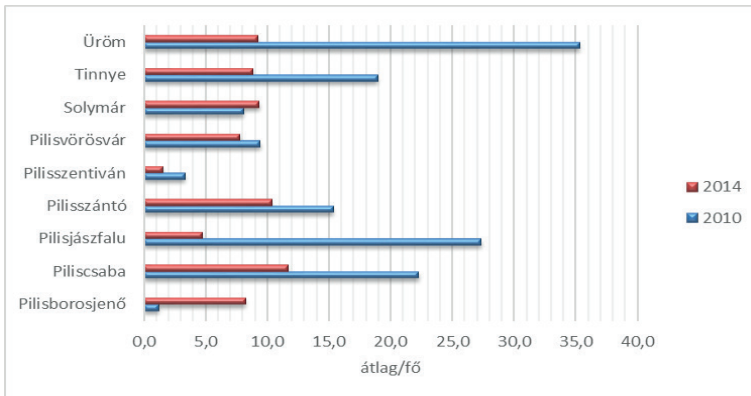
Forrás: KSH-adatok, saját szerkesztés

A népességszám mozgását a halálozási ráta segítségével is megvizsgáltuk, mely negatív hat a települések fejlettségi mutatóira. A halálozási ráta az ezer lakosra jutó elhunytak száma egy adott évben. Minél magasabb a szám, annál rosszabb az érték. A halálozási rátát ezer lakosra kellett átlagolni úgy, hogy az utolsó 5 évet vettük figyelembe. A kapott eredményekből sorrendet állítottunk fel, mely alapján leolvasható, hogy míg 2010-ben Tinnye állt a legrosszabb helyen 12,6%-os értékkel, addig 2014-ben 3 szintet visszacsúszott 10,8%-os értéket mutatva. 2010-ben az értékek az alábbiak: Tinnye 12,6%, Piliscsaba 11,8%, Pilisvörösvár 11,4%, Pilisszentiván 11,2%, Pilisszántó 10,3%, Pilisborosjenő 9,1%, Üröm 8,7%, Solymár 8,6%, Pilisjászfalu 6,8%. 2014-ben pedig ehhez képest az alábbi értékek születtek: Piliscsaba 12,7%, Pilisvörösvár 12,4%, Pilisszántó 11,6%, Tinnye 10,8%, Pilisszentiván 9,8%, Üröm 9,3%, Pilisborosjenő 9,0%, Solymár 8,5%, Pilisjászfalu 4,5%.

A másik tényező, amely a népesség változását befolyásolja, az állandó oda-, illetve az állandó elvándorlások száma. Az 1000 lakosra számított vándorlási egyenleget a 3. ábra szemlélteti. Itt szintén az utolsó 5 év átlagát kellett figyelembe venni.

A vándorlási különbség vizsgálata során megállapítottuk, hogy a járás minden településén a belföldi odavándorlás magasabb értékeket mutat a belföldi elvándorlásnál. A vándorlási különbség 1000 lakosra (5 év átlagában) a 2010-es évre magas értékeket mutat, majd a 2014-es évre nagyfokú csökkenés ment végbe.

A Pilisvörösvári járásról általánosságban elmondható, hogy a pozitív vándorlási egyenleg, és sajnos nem a természetes szaporodás többsége húzza felfelé a lélekszám növekedését. A településekre költözők számában meghatározó szerepet töltenek be a fővárosból érkezők, de akár a szomszédos Komárom-Esztergom megyéből, valamint Csongrád megyéből érkezők is (INTERNET 3).

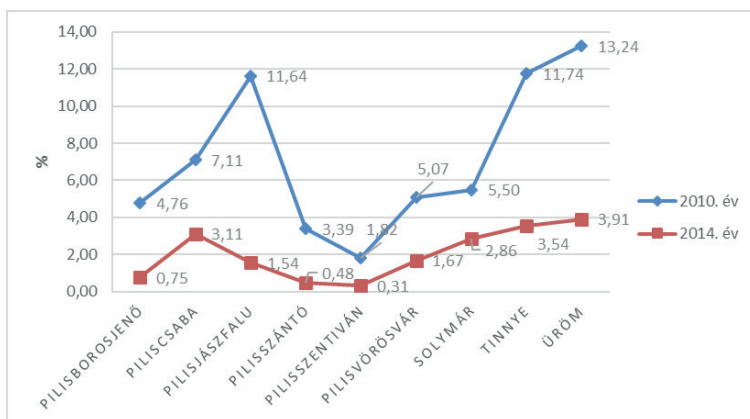
3. ábra: Vándorlási különbözet 1000 lakosra (utolsó 5 év átlaga)

Forrás: KSH-adatok, saját szerkesztés

A természetes szaporodás is a vándorlási különbözet csökkenését támasztja alá. A 2014-es évre 3 település kivételével negatív értéket mutat, ami abból adódik, hogy a halálozások száma meghaladja az elveszületések számát. A társadalmi és demográfiai helyzet mutatói közé tartozik a rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek száma és az aktív korú ellátásában részesítettek ezer állandó lakosra jutó száma. Mindkét mutató negatívan befolyásolja a települések fejlettségi szintjét. A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményre jogosultak körét, valamint annak mértékét a 1997. évi XXXI. törvény 19-20/B. §-a, a 149/1997. (IX.10) Korm. rendelet 65-67. §-a, a 2016. évi XC. törvény 64 § a) -b) pontja határozza meg. A kedvezményt a gyermek szociális helyzete alapján ítélik meg. A kedvezőtlen szociális helyzet pedig rontja a települések értékeit. Az általunk vizsgált területeken a 2010-es évhez képest Pilisborosjenő, Pilisszántó, Pilisszentiván, Pilisvörösvár és Solymár részeken 2014-re nőtt a kedvezményben részesülők száma. A többi területen viszont csökkenő tendenciát mutat ez az érték. Mivel a felfelé ívelő érték egyelőre több, mint a lefelé ívelő, ezért egészében a járást negatív irányba húzza.

Lakás- és életkörülmények mutatói

Ebben a csoportban a Pilisvörösvári járásra vonatkozóan két mutató volt elérhető a KSH adatbázisában a 2010-es és 2014-es évekre.

4. ábra: Az utolsó öt év során épített lakások aránya az időszak végi lakásállományból

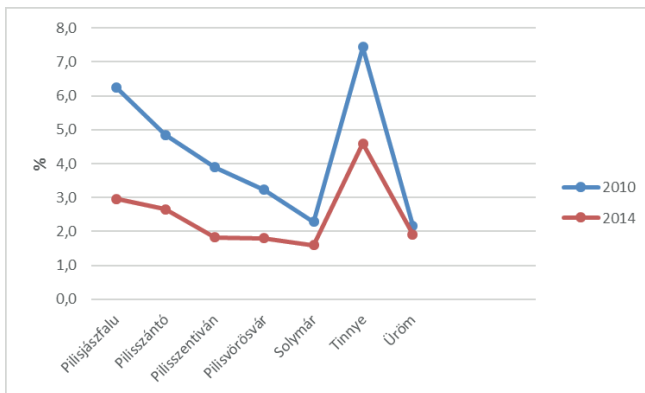
Forrás: KSH-adatok, saját szerkesztés

Az első a lakásépítés aránya, melynél a 2010-es évben viszonylag magas számok figyelhetők meg (4. ábra). Pilisjászfalu, Tinnye és Üröm településeken kiugróan magas értékek keletkeztek. A fővárost elhagyók leggyakrabban a korábbi, budapesti lakóhelyükhöz közel eső agglomerációs települést választják. Korábbi vizsgálatok tapasztalatai szerint a költözők azért részesítik előnyben a környékbeli területeket, mert így meg tudják őrizni a kialakult intézményi, szolgáltatási kapcsolataikat, továbbá az ismert környéken jobban tudnak tájékozódni az ingatlanpiacon, így csökkenthetik az ingatlantranzakcióval járó kockázatokat.

A második ide tartozó mutató a természetes személyek által üzemeltetett személygépkocsik ezer lakosra jutó száma. A mutató az összes településen emelkedett. A két mutató együtt pozitív irányba tereli a KFM (komplex fejlettségi mutató) értékét.

Helyi gazdaság és munkaerőpiaci mutatók

A helyi gazdaság és munkaerőpiaci mutatók csoportjában négy elemet tudunk megvizsgálni, ezek az alábbiak: nyilvántartott álláskeresők aránya a munkaképes korú állandó népességből (éves átlag) (%), tartósan – legalább 12 hónapja folyamatosan – nyilvántartott álláskeresők aránya a munkaképes korú állandó népességből (%), a legfeljebb általános iskolát végzett nyilvántartott álláskeresők aránya (%), a működő vállalkozások ezer lakosra jutó száma (db).

5. ábra: Nyilvántartott álláskeresők aránya a munkaképes korú állandó népességből (éves átlag)

Forrás: KSH-adatok, saját szerkesztés

Az álláskeresők aránya csökkenést mutat a vizsgált években (5. ábra). Tinnye területén 2010-ben 7,4% volt az arány, 2014-ben 4,6%. Itt következett be a legkisebb mértékű változás.

Infrastruktúra és környezeti mutatók

A 2009–2014 közötti időszakra vonatkozó Nemzetközi Környezetvédelmi program (NKP-3) és a részét képező Nemzeti Természetvédelmi Alapterv a környezetügy középtávú átfogó céljait, tematikus akcióprogramjait, illetve az ezek teljesítéséhez szükséges eszközöket határozta meg. Az NKP-3 2014-ben zárult le, és a Kormánynak beszámolót kell tartani az Országgyűlésnek, mely az 1995. évi LIII. törvény értelmében kötelező. A beszámolóban elhangzottak szerint többek közt csökkent az egy főre jutó lakossági vízfogyasztás, és növekedett a közüzemi szennyvízgyűjtő hálózatba bekapcsolt lakások aránya is.

Az általunk vizsgált területeken is látható a növekedés, viszont van, ahol visszaestek ezek az értékek. Pilisszántó esetében azért ilyen kiugró az arányszám (34,32%), mert a 2010-es évre nem voltak adatok a településről, valamint ahol 0 értékek szerepelnek, szintén ez az ok áll mögötte. A többi települést figyelembe véve Solymárnál figyelhető meg a legnagyobb változás.

A gazdasági és társadalmi mutatókra vonatkozó komplex fejlettségi vizsgálat eredményei

A komplex fejlettségi mutató négy csoportjának és azok almutatóinak elemzése és kiértékelése után a vizsgált Pilisvörösvári járás településeinek fejlettségi sorrendjét állítottuk fel. Kiértékeljük a figyelembe vett 13 mutató alapján kapott értékekből az egyes településekre levetített KFM értékeit. A települések közötti fejlettségi sorrendet az 1. táblázat szemlélteti.

Sorrend	Terület	2010 év (KFM)	Sorrend	Terület	2014 év (KFM)
1	Üröm	80,39	1	Solymár	73,23
2	Solymár	69,80	2	Üröm	70,39
3	Pilisborosjenő	64,30	3	Pilisborosjenő	61,93
4	Pilisszentiván	42,38	4	Pilisszántó	50,04
5	Pilisvörösvár	42,34	5	Pilisjászfalu	47,28
6	Pilisszántó	40,65	6	Pilisvörösvár	44,88
7	Pilisjászfalu	38,84	7	Pilisszentiván	39,36
8	Piliscsaba	36,89	8	Tinnye	37,42
9	Tinnye	30,10	9	Piliscsaba	32,48

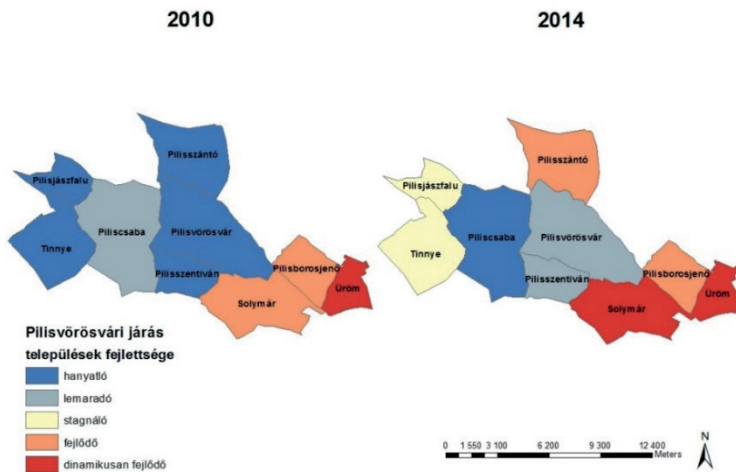
1. táblázat: A települések KFM mutatója és sorrendje a 2010-es és 2014-es években

Forrás: saját szerkesztés

A komplex mutatók vizsgálata után felállított sorrendben az első két helyen mindkét vizsgált évben Üröm és Solymár szerepel. 2014-re Solymárnak sikerült megelőzni 3,23 ponttal Üröm települést. Solymár az előző évhez képest nem sokat fejlődött, viszont Üröm 10 ponttal visszaesett az élmezőnyből. A harmadik helyen mindkét évben Pilisborosjenő szerepel, de az értékeiben

csökkenés látható. A legnagyobb növekedést Pilisszántó érte el, aki a 2010-es évben 40,65 ponttal, 2014-re már 50,04-es pontértékkal rendelkezett. A legrosszabb helyen mindkét évben Tinnye és Piliscsaba állt, a többi területre azt lehet mondani, hogy stagnált.

A 6. ábrán is jól látható, amit már az előbbi sorrendnél is láthattunk, hogy a legnagyobb fejlődés Pilisszántó esetében volt realizálható, hiszen hanyatlóból fejlődővé nőtte ki magát. Üröm mindkét évben a dinamikus fejlődő csoportba került, hiszen bár lemaradt Solymár mögött 2014-ben, de a pontjai pozitív irányba alakultak 2010-hez képest.

6. ábra: A Pilisvörösvári járás településeinek fejlettsége Komplex Fejlettségi Mutatók alapján 2010. és 2014. évben

Forrás: saját szerkesztés

Következtetések, javaslatok

A Pilisvörösvári járás tekintetében elmondható, hogy a 2010-es és a 2014-es évekhez képest az állandó népesség és ezzel együtt a népsűrűség is folyamatosan növekszik. A halálzási ráta és a természetes szaporodás vizsgálata után egyértelművé vált, hogy ez a népességszám-növekedés sajnos nem a természetes szaporodásnak köszönhető. Véleményünk szerint a Pilisvörösvári járás települései fontosnak tartják a lakóövezet fejlesztését, amivel új családok beköltözése várható. Ezzel pozitív irányba mozdulhat a természetes szaporodás indexe is. A rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek aránya

és az aktív korú ellátásban részesítettek száma szintén fejlődőnek mondható a járásban. A gyermekvédelmi kedvezményt igénybe vevők száma magasabb, mint azoké, akik nem veszik azt igénybe, így a mutató negatív irányba húzza a térség mutatóit. Az aktív korú ellátásban részesítettek számánál 2010 és 2014 között legfőképp a stagnálás állapítható meg a sorrendet tekintve. Ez az eredmény abból a szempontból jónak tekinthető, hogy nem romlott valószínűleg a szociális helyzet, másfelől viszont rossznak mondható, mivel nem is javult. Az érték viszont, ha megvizsgáljuk őket, akkor minden településen feljebb ugrott, tehát hanyatló értéket mutat. Ez persze a népességszám növekedésével is magyarázható, de szintén a települések lehetőségei közt szerepel az ipari parkok fejlesztése, amivel új munkahelyek teremthetők, így javulna a szociális helyzet. Az építési kedv a 2010-es évben az összes településen nagyon magas értéket mutat a 2014-es számokhoz képest. A 2008-as gazdasági válság 2010-re érte el ezeket a mutatókat, és ezután következett be a drasztikus csökkenés. Mostanra már talán javul az ingatlanhelyzet, bár az elmúlt fél-1 évben nagyon magas árak figyelhetők meg az ingatlanpiacon.

A természetes személyek által üzemeltetett személygépkocsik száma emelkedett a 2010-es évhez képest. Bár ez pozitívan befolyásolja a fejlettséget a településeken, véleményünk szerint negatívan is hat, mivel az autók száma valószínű arra vezethető vissza, hogy a helyi lakosok a környező városokban kezdtek el dolgozni, ami összességében, ha a járáson belül maradnak, jó, de a lakóhelyüknek nem kedvező.

A nyilvántartott állás keresők számának mutatói csökkenő értékeket mutatnak, ami nagyon kedvező a fejlettség tekintetében.

A működő vállalkozások számaiban csökkenés figyelhető meg, ami lefelé húzza a komplex mutatót. Magyarországon egyébként növekvő értékeket mutat a vállalkozások száma. Véleményünk szerint ez jó, mivel az emberek önállóvá válnak. Nagyon elterjedt az utóbbi időben a kézműves termékek kereslete és kínálata, ami egyre több embert ösztönöz vállalkozás indítására.

Az utolsó csoport a mutatók között az infrastruktúra és környezeti mutatók voltak, amiben szintén csak két tényezőt vizsgálhattunk meg. Kutatásunk során jöttünk rá, hogy bár a vizsgálatot el tudtuk végezni, de egyes települések tekintetében a meglévő adatok valószínű, hogy hiányosak és nem naprakészek.

A közüzemi szennyvízgyűjtő csatornába bekapcsolt lakások számában csökkenés és növekedés is megfigyelhető. Kiugró értéket mutat Pilisszántó, de sajnos ez csak azért van, mert a 2010-es évben nincs rendelkezésre álló adat.

Ugyanez a probléma áll fenn a kiépített utak arányánál is, ahol Pilisjászfalu mutat hasonló értékeket. A komplex mutatók által elvégzett vizsgálat után megállapítható, hogy a Pilisvörösvári járás összességében és településenként is fejlődést mutat, mivel az értékek nagyrészt növekedtek a 2010-es évhez képest.

IRODALOMJEGYZÉK

(2015). B/4860. számú beszámoló a 2009-2014. közötti időszakra szóló Nemzeti Környezetvédelmi Program végrehajtásáról. Budapest: Magyarország Kormányának. Gödöllő.

FALUVÉGI A. (1995): Az elmaradott térségek lehatárolásának módszerei. Statisztikai szemle, 572–590.

Központi Statisztikai Hivatal – KSH. (2014/43). Lakáspiaci árak, lakásárindex, 2013. IV. negyedév*. Statisztikai tükör, 4.

KULCSÁR L. – Kozári J. (1998): A vidékfejlesztés új stratégiája. Budapest. (2015). Magyarország 2015. Budapest: KSH.

Szűcs A. (2015). Stratégiai fejlesztési irányok térgazdasági vizsgálata a gyöngösi kistérségben, doktori disszertáció, Gödöllő, Szent István Egyetem.

Internet 1 https://hu.wikipedia.org/wiki/Pilisv%C3%B6r%C3%B6sv%C3%A1ri_j%C3%A1r%C3%A1s

Internet 2 https://hu.wikipedia.org/wiki/Pilisv%C3%B6r%C3%B6sv%C3%A1ri_j%C3%A1r%C3%A1s

Internet 3 <http://pilisvorosvar.hu/wp-content/uploads/2014/05/ivs.pdf>

Szerzők

Fabi Alexandra Zita

hallgató

Gazdasági és Vidékfejlesztési Agrármérnök BsC

2017

szandixxx@gmail.com

Dr. Szűcs Antónia

adjunktus

Eszterházy Károly Egyetem Gyöngyösi Károly Róbert Campus

szucs.antonina@uni-eszterhazy.hu

